

פרק ב

1234567

תקנות שמתקנים חכמי הדור

אוצר החכמה

1234567

א. ביד גדולי הדור^א לתקן תקנות למיגדר מילתא^ב לתיקון פרצות הדור, וחייבים לשמוע לדבריהם^ג, ואסור לנו לפרוץ גדר^ד ולנטות מדבריהם ימין ושמאל^ה.

1234567

^א לענין קנסות אי^א (סנהדרין מ"ו). שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה כדי לעשות סייג לתורה. ונפסק להלכה בשו"ע (חו"מ סי' ב'), וכ' דכח זה הוא דוקא בגדול הדור, והסמ"ע (סק"י) ציין לדברי הראשונים שהביאו ע"ז הגמ' (ר"ה כ"ה): יפתח בדורו כשמואל בדורו. והפוסקים נחלקו אם בגדול הדור צריך גם שהמחזהו רבים עליהם כדי שיהא לו הכח לקנוס, או דגם בלא"ה יש יכול לקנוס, דמהרש"ל (יש"ש ב"ק פ"ט סי' ז') כ' שהוא דוקא בגדולי הדור שהמחזהו רבים, ודייק כן מל' הרא"ש. והב"ח חולק, ומביא מרבינו ירוחם דא"צ שקבלוהו רבים עליהם לענין זה.

^ב הט"ז (יו"ד רכ"ח-מ"ב) מבאר דתקנה שתיקנו קהל למיגדר מילתא חמור כדאורייתא דהרי כ' ושמרתם את חקותי עשו משמרת למשמרתי, וכן נראה דעת הבית שמואל (אה"ע א' כ"א, וע"ע ב"ש ט"ו-כ'). והנה הרמב"ן (פ' ואתחנן ד"ב) כ' דלחדש מצוה אסור כדדרשין (שבת ק"ד). מאלה המצוות שאין נביא רשאי לחדש דבר, אלא מה שתקנו חכמים משום גדר זו היא מצוה מן התורה. ולפ"ז כ' בפתחי תשובה (אה"ע סי' א' סק"ט) בשם תשו' משכנות יעקב לבאר דעת הסוברים דתקנת רבינו גרשם אינו אלא עד סוף אלף השישי, דדעתם שלא תיקן ר"ג משום סייג לדבר תורה, וא"כ ק' הא הוי הוספה על דברי תורה, ולכן נתנו גבול וזמן לדבר זה שלא תהא תקנה קבועה לדורות ולא יהי' בזה הוספה על דברי תורה.

^ג כדאי' (ב"ב מ"ח. ועוד) מצוה לשמוע דברי חכמים, ומזה"ט אמרו שבאופן שחייבו חכמים לאדם לגרש את אשתו ואינו רוצה שאפשר לכפותו, ומבאר הרמב"ם (פ"ב מגירושין ה"ב) דלא הוי גט באונס שהרי האדם רוצה להיות מישראל ולעשות המצוות ויצרו הוא שתקפו וכין שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו.

^ד כלשון הכתוב (קהלת י"ח) ופורץ גדר ישכנו נחש, שאחז"ל (שבת ק"י). דקאי על מי שעובר על דברי חכמים. ומבואר שם בגמ' דלאו דוקא בתקנה קבועה שתיקנו אנשי כנה"ג אלא גם בתקנת כל חכם בדורו, שהרי הגמ'

ב. אם יש בעיר או בקהילה חכם חשוב ממונה על הציבור, בידו הכח לתקן תקנות לבני קהילתו בכל הענינים, וחייבים לקיים תקנותיו כמו שמחוייבים לקיים תקנות חכמים שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה.

מספר על התקנה בשנח נפשי דרב למעט בשמחה, ואחד פרץ התקנה ונשכו נחש ולא מצאו רפואה למכתו, ומת.

ה' בדכ' (פ' שופטים י"ז י"א) ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך וגו' על פי התורה אשר יורוך וגו' לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. והנה אף דעיקר הציווי נאמר בב"ד הגדול שבירושלים כדכ' מן המקום שהוא אשר יבחר ה', הרי כ' החינוך (מצ' תצ"ה) דבכלל המצוה ג"כ לשמוע ולעשות בכל זמן חמן כמצות החכם הגדול אשר יהי בינינו בזמנינו וכמו שדרשו זכרונם לברכה (ר"ה כ"ה): ואל השופט אשר יהי בימים ההם יפתח בדורו כשמואל בדורו. ולהלן (מצוה תצ"ו) גבי לאו דלא תסור כ' ג"כ דעלינו לשמוע לדברי חכמינו הקדמונים ואל גדולינו בחכמת התורה ושופטינו שבדורינו, ונוהגת בכל מקום ובכל זמן.

י' על תוקף תקנות הקהילות האריכו הראשונים בתשובותיהם בכ"מ, וכ' הרשב"א (ח"א סי' תשכ"ט) דכל ציבור וציבור במקומם, כגאונים וכל ישראל שתיקנו כמה תקנות לכל וקיימות לכל ישראל. ויש לציין דמה שמצינו בכ"מ חרם הקהילות, מבאר בשו"ע (יו"ד רכ"ח-כ"ט) דהכוונה שעושים גזירה ונידוי על כל מי שעובר התקנה. ומ"מ גם אם לא תקנו בחרם נשאר חומר הדבר כמש"כ בשו"ע (סעי' ל"ב ובנו"כ) דבכמה אופנים נוהגים שלא לנהוג דין חרם בעובר על התקנה כדי שלא להכשיל אנשים שאין יודעים שעבר.

י' בגמ' (ב"ב ט.) גבי תנאי האומנין אי' דהיכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמיניהו דמתני, וכ' הרמ"א (חור"מ רל"א-כ"ח, ונתבאר בש"ך סק"ד) דה"ה בבני העיר אם יש שם חכם חשוב ממונה על הציבור אין תוקף למה שיתקנו שלא מדעתו. וגם לגבי תקנות הקהל בענין גביית מסים כ' הרמ"א (חור"מ קט"ג-ג') דדנין בזה לפי ענין הנראה לדיינים.

י' ראשי הקהילות יכולים לתקן גם כשאנו למיגדר מילתא, וכן מבואר בשו"ע (יו"ד סי' רכ"ח) דכ' (סעי' כ"ה) דרשאים הקהילות להתיר חרם שגזרו, ואח"כ (סעי' כ"ח) כ' דבאופן שהי' גדר לרבים או סייג לתורה ולדבר מצוה אינם יכולים להתיר.

ט' בשו"ע (יו"ד רכ"ח-ל"ג) נפסק דתקנת הקהל חל על אנשי הקהילה בעל כרחם, וגם אם נשבע שלא ליכנס בתקנת הקהל הוי שבועת שוא. ומצאנו לגבי תקנות בעניני מסים שכ' הרמ"א (חור"מ טס"י ד') דרשאים לכוף להוציא

ג. ביד ראשי הקהילות ורבני העיר לתקן גם לדורות הבאים¹²³⁴⁵⁶⁷,
וכמו כן יכולים לתקן בחרם שאפילו אם אחד מבני העיר
ישנה מקומו לעיר אחרת שיישאר עליו האיסור¹²³⁴⁵⁶⁷.

ד. אפילו אם תקנו חכמי הדור דבר שלפי סברתינו נראה¹²³⁴⁵⁶⁷
שהאמת היא להיפך, אין לנטות מדברי חכמי הדור¹²³⁴⁵⁶⁷.

¹²³⁴⁵⁶⁷אורן של חכמים

ממון לקיום התקנה ואפי' ע"י עבד¹²³⁴⁵⁶⁷. אולם בגזרו תקנה שאין הציבור
יכולים לעמוד בה כ' הרמ"א (יו"ד רכ"ח-נ') שא"צ לקיימה.
' כן מבואר מדברי החינוך (המובאים לעיל) דתקנת חכמי הדורות בכלל לא
תסור. וכ' בחכמת אדם (כלל ק"ב-א') כללו של דבר כמו שמחוייבין לקיים
תקנת חכמים שתקנו לנו אנשי בנה"ג תנאים ואמוראים כך מחוייבים לקיים
כל תקנות הקהל שתקנו בעירם. ודעת התרוה"ד (מובא בש"ך יו"ד ר"ח סק"ג)
דחרימי הקהל חמירי כדאורייתא ובספיקן אזלינן לחומרא.

א' בדרכי משה (יו"ד רכ"ח-כ"ה) ב' בשם המרדכי (פ' לא יחפור) דרב בעיר יכול
לגזור אף על הבא לגור בעירו לאחר התקנה. והנה מצינו הרבה מתקנות
הקהילות שנתקנו גם לדורות שאחריהם, כגון מזמן הגאונים חרם דר"ג
(שר"ע אה"ע סי' א'-כ"א, וברמ"א שם קי"ט-ד') ותקנה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי
לבע"ח (דשב"ם ב"ב קע"ד). ומזמן הראשונים כגון תקנת ר"ת בנדרניא (תוס'
כתובות מ"ז:), ותקנת טוליטולה (אה"ע סי' קי"ט), והתקנה להתענות בכ' סיון
(מג"א סס"י תק"פ), ומה שהביא הרמ"א (חור"מ קס"ג-ד') שנמצא בתקנות קדומות
שלא להוציא טלית או ספר מביהכ"נ בלי רשות בעלים, ועוד. ורואים
חומר הדבר ממש"כ הרמ"א (חור"מ ת"כ-א') דיש חרם הקדמונים באדם המכה
לחבירו וצריכים התרה כדי לצרפו למנן עשרה, וכ' הסמ"ע (סק"ד) דא"צ
לנדותו מחדש שחל החרם ע"י הקדמונים.

ב' בשו"ע (רכ"ח סעי' כ"ט) כ' דבגזרו קהל בחרם למיגדר מילתא והלכו קצתם
לעיר אחרת אם הפירצה היא מצוי' שם חייבים להתנהג במה שקיבלו
בעירם הראשונה ואם עברו הרי הם עבריינים, והש"ך (סקצ"ד) מצודד דגם
אם לא פירשו בשעת התקנה חל על המשנה מקום דירתו.

ג' כדכ' (דברים י"ז-א') לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ופרש"י
אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל וכו', וכבר הובא לעיל דבכלל הפסוק
גם דברי הגדולים שבכל דור ודור. ובגמ' (נדרים מ.) אם יאמרו לך ילדים בנה
חקנים סתור שמע לזקנים ואל תשמע לילדים, והמפרש מביא מהתוספתא
(ע"ז פ"א) דקאי על בנין ביהמ"ק, דאפי' אם יאמרו לך נערים בנה ביהמ"ק
חקנים סתור ואל תבנה השמע לזקנים. ורואים עד היכן הדברים.

ה. החיוב לציית להוראת חכמי הדור הוא בכל זמן גם לאחר שבטלה סנהדרין הגדול שבירושלים¹³ וגם לאחר חתימת התלמוד¹⁴.

ו. מי שאומר שאינו חושש על גזירת ב"ד או חכם, מנדין אותו¹⁵, וענשו גדול מאוד¹⁶.

י' דעיקר הפסוק דלא תסור נאמר בתקנות ב"ד הגדול שבירושלים, והרי ארבעים שנה לפני חרבן הבית גלתה סנהדרין (סנהדרין מ"א.). אולם כבר הובא לעיל דברי החינוך דבכלל זה תקנות חכמי כל דור, וכן אי' בגמ' (ר"ה כ"ה:) דאין לך אלא שופט שבימיו ודריש כן מהכתוב ובאת וגו' אל השופט הנאמר לגבי ב"ד הגדול. והא דאי' בגמ' (שם) יפתח בדורו כשמואל בדורו נאמר בעיקר לענין לשמוע לדבריהם, דהפוסקים נחלקו אם גם לענין כבוד החכמים נאמר כן, ודעת מהרי"ל (בתשו' ס"ז) דלא לענין הכבוד נאמר אלא לשמוע לתקנותם, וכמה ראשונים לא חילקו בזה, ועכ"פ משמע דלשמוע לתקנותיהם, בזה איירי לכו"ע. ומצינו בכמה מקומות בגמ' שעשו תקנות גם לאחר שבטלה סנהדרין שבירושלים כגון תקנת אושא. והנה מדברי החינוך נראה שהוא מדאורייתא, והמנ"ח כ' דלהרמב"ם הוי מדרבנן.
 י" דמשמע דלאחר חתימת התלמוד לא הי' לחכמים בתקנותיהן כח כמו לפני כן, דכ' הרמב"ם (בהקדמה ליד החזקה) כל ב"ד שעמד אחר הגמרא בל מדינה ומדינה וגזר או התקין או הנהיג לבני מדינתו או לבני מדינות רבות לא פשטו מעשיו בכל ישראל מפני רחוק מושבותיהם ושבוש הדרכים. וכן מבאר הרמב"ם (פס"ז מאישות ה"ז) שאין כח בתקנת הגאונים כמו בתקנת חכמי הגמ'. וכ' בקונט' דברי סופרים (להרא"ו ס"י ב' ג') דמדברי הרמב"ם נראה שאם יתקבצו כל חכמי ישראל או רובם ויסכימו לגזור, אז יש להם כח של ב"ד הגדול וחייבין כל ישראל לשמוע להם כמו לב"ד הגדול. וגם במש"כ הרא"ש (שבת פ"ב ס"י ס"ו) שאין לחדש לאחר חתימת התלמוד, נראה דלא איירי לענין תקנות למיגדר מילתא (ויתבאר להלן בע"ה, בחלק השני פ"ו), ובשו"ת בית שלמה (י"ד ס"י נ"ט בהגהת בן המחבר) כ' דחלילה לפרש דברי הרא"ש כפשטם דבהרבה מקומות מצינו גזירות שנתקנו אחר חתימת המלמוד, וכוונתו דתקנה לעקור דבר מן התורה, בזה אין כח לתקן לאחר חתימת התלמוד. ובשו"ת ר' בצלאל אשכנזי (ס"י א') כ' בזה, דמי שחולק על דברי הפוסקים באומרו שרבינא ורב אשי סוף הוראה ואין להורות הוראה אחרת מכח פלפול חדש במשנה אלא במה שדברו הם, הא ודאי דרוח אחרת עמו, וסיים דהחולק על דברי הפוסקים כחולק על האמוראים וחייב מיתה.

ז. גם לקולא, שאם גדולי הדור יחליטו בדבר ויפסקו שאין בו צורך להחמיר, אין ראוי לאדם להחמיר בדבר ולהראות כאילו אינו סומך על דבריהם^ז.

ח. חמור הוא מאוד ללעוג על דברי החכמים^ט, וכל שכן לחלוק על דבריהם^י, והוא מהדברים המעכבים את התשובה^{כא}.

^ז כן הוא לשון הרמ"א (ח"מ סי' י"א-א'). ויש לציין לשון רבינו יונה (שערי תשובה ש"ג קס"ח) בהתאסף ראשי עם וקהילות הקודש לעבוד את השי"ת ומסכימים הסכמות להעמיד להם מצות הנה הם מקדישים את ה' וכו', והאיש הפורש מדרכי הציבור וכו' ומראה עצמו כי לא יחפוץ להיות בסודם ולהכתב בכתבם, הנה הוא מחלל את העבודה וכו' ואין להן חלק לעוה"ב כי הן מניעות לב חלושי הדיעות בפרישתן מדרכי הציבור והנו מן המחטיאים את הרבים.

^ח לשון החינוך (מצוה תצ"ה) במצות ועשית על פי הדבר וגו', ועובר על זה ואינו שומע לעצת גדולים שבדור בחכמת התורה בכל אשר יורו, מבטל עשה זה, וענשו גדול מאוד שזהו העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת.

^י לא מבעיא בפני הרבנים המקילים שאסור להחמיר ואם יחמיר חייב נידוי כמבואר בגמ' (ב"ק פ"א: ויתבאר להלן). אלא אפילו שלא בפניהם המחמיר ומראה שאינו סומך על דבריהם מבזה בזה לתלמידי חכמים, וכדמצינו (בכורות ל:) שהקפיד ר' יהודה בבנו של ר' חנינא בן אנטיגנוס כשהחמיר בשמירת טהרות ואמר אנג רתחי' אביו של זה ביזה תלמידי חכמים אף הוא מבזה ת"ח. ובגמ' (ברכות ל.) אי' ברב אשי שאמר שאינו רוצה להחמיר בדבר דלא חזינא לרבנן קשישי מנן דעבדי הכי. וכן מצינו (סוכה ל"ב:) ברב אחא בר' דרבא דמהדר אהדס דהוי תרי וחד, אע"ג דמשולש לגמרי ודאי דכשר לכו"ע, הואיל ונפק מפומי' דרב כהנא שהכשיר בתרי וחד. ובתשו' ר' בצלאל אשכנזי (סי' א') יש בזה אריכות לגבי מה שדנו בזמנו אם להחמיר להפריש מעשרות מפירות נכרים וישבו ע"ז הרדב"ז ועוד רבני צפת ופסקו שאין לעשר, ומאריך לשפוך בזה על המחמירים וכ' בתוך דבריו שאם פשה תפשה המספחת הזאת וכו' וחכמות סופרים תסרח שאחד מן הריקים וחובר חבר כשינהוג לעשר יחזיק עצמו לחבר והשופט הגם שיהיה מלא תורה יחזיקוהו בחזקת עם הארץ לפי שאינו מעשר ובזה הדר התורה אזלא ומנוולא. וסיים שמי שיחמיר בצנעא לית לן בה אבל מי שיעשה להתגדר תבאוהו קללה ולא ברכה והשומע לחכמים ישכון בטח.

ט. כשחכמי הדור תקנו תקנה, אל יחשוב האדם לומר אף אני חכם וסברתי שאין צורך בהתקנה, ועל זה נאמר וכל דבריהם כגחלי אש^{כב}.

י. גם ^{החזקת}דיין שיש לו רשות להורות, אם מורה בשאלות חמורות הבאים לפניו ואינו נמלך בחכמי הדור הרי זה בכלל הרשעים שלבם גס בהוראה^{כג}, ואצ"ל במי שלא הגיע להוראה ומורה^{כד}.

^ט כדאי' (עירובין כ"א:) כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת. ^כ בגמ' (סנהדרין ק"י.) כל החולק על רבו כחולק על השכינה וכל העושה מריבה עם רבו כעושה עם השכינה. ומצינו בגמ' (שבת קל"ד:) כשרבא נעשה חולה אחרי שחלק על זקנים אמר בהדי תרגימנא דסבי למה לי, שחשש שמא נחלש בגלל שחלק כנגדם.

^{כא} רמב"ם (פ"ד מהל' תשובה) כ"ד דברים מעכבין את התשובה וכו' ומהם חמשה דברים הנועלים דרכי התשובה בפני עושיהן וכו', והחולק על דברי חכמים לפי שמחלוקתו גורמת לו לפרוש מהן ואינו יודע דרכי התשובה, והמבזה רבותיו שדבר זה גורם לו לדחפו ולטרדו כגחזי ובזמן שנטרד לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת. ומצינו בעדות קרח כשחלקו על משה רבינו, שביקש מהקב"ה (במדבר ט"ז-ט"ו) אל תפן אל מנחתם.

^{כב} במשנה (אבות פ"ב-י"ד) הוי זהיר בגחלתן וכו' וכל דבריהם כגחלי אש, ופי' רבינו יונה שלא תחלוק על דבריהם ותאמר גם בי יש חכמה אעשה סברות כמותם, ואין חכמה בידך ופן תחטא על סברתך, כי דבריהם בחדוד ופלפול מחכמתם השורפת בקרבם.

^{כג} נראה כן ממש"כ בשו"ע (חור"ם סי' י"ב) כל מי שבא לידו דין ומדמה לדין אחר שבא לידו כבר ופסקו ויש עמו בעיר גדול ממנו בחכמה ואינו נמלך בו ה"ז בכלל הרשעים שלבם גס בהוראה, וכ' באו"ת דה"ה לענין איסור והיתר. ואי' (יבמות ק"ט:) רעה אחר רעה לתוקע עצמו לדבר הלכה וכו' ופרש"י יודע הלכה וכו' ומדמי מילתא למילתא ולא משאיל לרבי' והיינו תוקע שסומך ונשען על ההלכה שהוא יודע. והברכי יוסף (שם אות ד', ובי"ד רמ"ב-ה') כ' בשם מהרש"ל (יש"ש פ' הורוע סי' י"ג) דאפי' חכם מופלג הסומך על הוראתו להקל, אפי' בהוראה שקיבל להיתר, היכא שיש חילוק בין הנושאים ואית לי' רבה למישאל ולא שאול, נזוף בידי שמים.

^{כד} כדאי' (ע"ז י"ט:) כי רבים חללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. ומובא ברמ"א (יו"ד רמ"ב-י"ג) דתלמידים הקטנים הקופצים להורות

יא. ראי לדקדק בדברי החכמים^ב, וכשאומר דבר ששמע מרבו יש לאומרו בלשון שאמרו רבו ואפי' אם אין בזה נפק"מ להלכה^ב.

אוצר החכמה

ולישב בראש להתגדל בפני ע"ה, מרבים מחלוקת ומחריבים העולם ומכבין נרה של תורה. ויש לציין דאם החכם נוהג בהוראתו כדין, אז יוכל לזכות לסייעתא דשמיא שלא יצא מכשול מתחת ידו כדאי' גמ' (כתובות ט:). והנה בעיקר הענין שישאלו דעת גדולי ישראל יש לציין דמצינו בכמה דברים שכ' הפוסקים שבגדולי הדור תלוי ההכרעה, כגון גבי חדר"ג דכ' הב"ח ^{הנה"ח} (א"ה ע"י א') שיציעו הענין לפני הגדולים שבאותו הדור ויסכימו בהיתר ק' רבנים, ובמתנהג שלא כשורה דיש חשש שאם ירחיקו אותו יצא לתרבות רעה, מביאים הפוסקים (פתחי תשובה י"ד של"ד א') דברי הרדב"ז (סי' קפ"ז) שצריך למנהיג הדור להיות מתון בדברים אלה. ובכל דבר שלא הכריעו הפוסקים כ' הרמ"א (חו"מ כ"ה ב') דחכם גדול היודע להכריע בראיות הרשות בידו לפסוק כאחד הדיעות, ואם לא, אז ינהוג כפי כללי ההוראה. ^{הנה"ח} כ' מבואר ממה שאחז"ל (סוכה כ"א:) אפי' שיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד. ואי' (אדר"נ פ"ג ב') אם שמע אדם דבר מפי חכם בביהמ"ד אל יעשה אותו ארעי אלא יעשה אותו קבע.

כ' במשנה (עדות א' ג') חייב אדם לומר בלשון רבו, ואיירי שם אפי' בדבר שאין נפק"מ להלכה. וכן מצינו (ברכות ל"ג:) אמר ר' זירא נקוט דר' חייא בר אבא בידך דאיהו דייק וגמר שמעתא מפומא דמרה שפיר. וב' רש"י (ברכות מ"ז. ד"ה ליטעום) אין חילוק בדבר אלא שחייב לומר בלשון רבו. ומצינו (עירובין נ"ג.) בבני יהודה דדייקי לישנא ומתנחי להו סימנא דנתקיימה תורתן בידם. ומיהו כשאין נפק"מ לדינא אין הדבר חמור כ"כ, כדמצינו בגמ' (שבועות י"ט.) לגבי מחלוקת ר"א ור"ע, דרב ששת שהי' סובר דמשמעות דורשין איכא בינייהו ושאנינן חולקים לדינא, הי' מחליף לפעמים דברי ר"א לדברי ר"ע. הרי חזינן דכיון דלא הי' נפק"מ לדינא לא הי' מדקדק לומר הדברים כהוייתן, וכן מבאר בהגהות מצפה איתן שם, דהק' ממה דאי' בספרי (פ' שופטים ק"ח) מנין למחליף דברי ר"א בדברי ר"י ודברי ר"י בדברי ר"א ולאומר על טמא טהור ועל טהור טמא שהוא עובר בלא תעשה וכו', ותי' דהיינו רק היכא דאיכא נפק"מ לדינא.

פרק ג

ברכת הצדיקים ושאלת עצתם

א. יש לאדם להשתדל תמיד להתברך מפני אדם גדול^א.

ב. מי שיש לו חולה בתוך ביתו^ב, או אחד ממניי הצרות^ג, וכן מי שנאבדה לו אבידה^ד, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים.

ג. התועלת בלהזכיר את צרתו להצדיק, היא מפני שכך הטביע הקב"ה בעולמו שיהי' בכח הצדיקים לגזור לטוב ולפעול

א. כמו שאמר לו רשב"י לבנו (מועד קטן ט.) בני אדם הללו אנשים של צורה הם זיל גביהון דליברכוך וכו'. וכ' המאירי (שם) לעולם תהא ברכת ת"ח חביבה לו לאדם וישתדל בכל כוחו שיברכהו. ואי' במדרש (רות רבה פ"ו ב') לעולם אל ימנע אדם עצמו מלילך אצל זקן לברכו, בועז הי' בן שמונים שנה ולא נפקד, כיון שהתפללה עליו אותה צדקת מיד נפקד וכו', רות בת ארבעים שנה היתה ולא נפקדה, וכיון שהתפלל עליה אותו צדיק נפקדה. ב. בגמ' (ב"ב קט"ז.) כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנא' וכו' ואיש חכם תכפרנה. וכ' הנמק"י דכן המנהג בצרפת דכל מי שיש לו חולה מבקש פני הרב התופס ישיבה שיברך אותו. ונפסק ברמ"א (יו"ד של"ה-ה"י) דמי שיש לו חולה בביתו ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים.

ג. לשון המאירי (ב"ב שם.) וכן אי' במדרש (ילקוט משלי תתקנ"ד) מי שיש לו צרה או חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם וכו'. ואי' בגמ' (תענית ח.) אם ראית דור שהשמים משתכין מלהוריד טל ומטר וכו' אם לחש ולא נענה מה תקנתי' ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפילה.

ד. כ"כ הרמב"ן (פ' יתרו י"ח-ט"ו) כי יבא אלי העם לדרוש אלוקים להתפלל על חוליהם ולהודיעם מה שנאבד להם כי זה יקרא דרישת אלוקים, ומביא הפסוק הנאמר גבי שאול המלך כשנאבדו האתונות שהלך אצל שמואל כמו שאמר (שמואל א ט"ט-ט) לפני ישראל כה אמר האיש בלכתו לדרוש אלקים לכו ונלכה עד הרואה [מיהו] י"א דאין בכל חכם אלא דוקא בנביא, ויתבאר קצת להלן בחלק השני פ"ד].